

กลวิธีการแสดงเป็นนางวิพาร์ ในละครนอกเรื่องไชยเชษฐ

นางสาวจิราพรรณ เอี่ยมแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2550

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

WILAR DANCE TECHNIQUES
IN LAKON NOK "CHAIYACHET"

Miss Chiraphan Ieamkaew

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Thai Dance

Department of Dance

Faculty of Fine and Applied Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2007

Copyright of Chulalongkorn University

500643

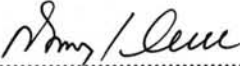
หัวข้อวิทยานิพนธ์ กลวิธีการแสดงเป็นนางวิพาร ในละครนอกเรื่องไชยเชษฐ
โดย นางสาวจิราพรรณ เอี่ยมแก้ว
สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวภา เวชสุรภัย

คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

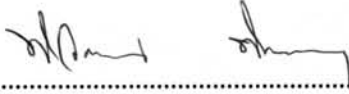

.....คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. อนุกุล โจรนสุขสมบูรณ์)


.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สวภา เวชสุรภัย)


.....กรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)


.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์พัชรารวรรณ ทับเกตุ)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจากความอนุเคราะห์ของคณาจารย์และท่านผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ กิตติคุณ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สวภา เวชสุรักษ์ อาจารย์ ดร.อนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ อาจารย์พัชราวรรณ ทับเกตุ ที่กรุณาให้ความรู้ แนะนำแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนตรวจและแก้ไข กระทั่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม ที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้ความดูแลเอาใจใส่ และให้ความอบอุ่น ตลอดจนชี้แนะคิดและแนวทางที่ดีในการดำเนินชีวิต

ขอขอบพระคุณ อาจารย์เฉลิมศักดิ์ เข็นสำราญ ที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำในการเขียนวิทยานิพนธ์ ให้ความดูแลเอาใจใส่ ช่วยเหลือและให้ความอนุเคราะห์ทุกด้านในการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนความอบอุ่นและกำลังใจที่มอบให้เสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อประสิทธิ์ คุณแม่บุญชู เอี่ยมแก้ว ผู้ให้ชีวิต ให้ความรักความอบอุ่น เปรียบเสมือนหนึ่งพรหมของลูก

ขอขอบพระคุณ ท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี อาจารย์จรรยา ถาวรจักร อาจารย์บรรจง จันทร อาจารย์พีรพล รักย์กุล อาจารย์ปัทมณีย์ วัชรปาด ที่ให้แนวทางและคำแนะนำอันก่อให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนการสนับสนุนทางด้านการศึกษาในครั้งนี้

ขอขอบคุณ คุณภิกข ปิ่นแก้ว ผู้เป็นพลังและกำลังใจ

ขอขอบคุณ คุณเสาวณีย์ บางโรย และคุณทัศนียา วิศพันธ์ กับความอบอุ่น ความมีน้ำใจ กำลังใจ และมีมิตรภาพที่ดี

ขอขอบคุณ คุณธารินี รักษาศรี สำหรับมิตรภาพที่ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

ขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทุกท่าน ที่ให้ความรู้และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้วิจัยใช้ความรู้ จากการศึกษาเล่าเรียนมาใช้ในการศึกษาต่อเนื่อง กระทั่งเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่สังกัด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอน้อมถวายแด่บูรพคณาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ตลอดจนเป็นสิ่งบูชาคุณบิดา-มารดา ที่ให้ชีวิต ให้ความรักและความอบอุ่นตลอดมา

4986853135 : MAJOR THAI DANCE

KEY WORD : WILAR DANCE TECHNIQUES IN LAKON NOK "CHAIYACHET"

CHIRAPHAN IEAMKAEW : WILAR DANCE TECHNIQUES IN LAKON NOK
"CHAIYACHET". THESIS ADVISOR : SAVAPARR VECHSURUCK, 394 pp.

This thesis is to study performance techniques of Wilar, a leading character in Lakon Nok named Chaiyachet including its history, performance elements, dance patterns, technique and style. Research methodology are documentary, interviewing experts, observing real performance and VCD, and researcher's training with the experts.

The research finds that Wilar is a cat who can think and act as a human being. She is the maid in service of Queen Suwincha. Her outstanding role appears in 3 episodes: Trickery of the Seven Concubines, Finding the Prince, and Mocking the King. Chaiyachet has been performed since Ayutthaya period. Its story is about King Chaiyachet is lured by his seven concubines to believe that Suwincha, his Queen, gives birth as a piece of wood. The Queen with Wilar is sent into exile. The King, after knowing the truth, goes out to search for his Queen. On his way, he is challenged by Naraihibet who is actually his son. He takes him to meet the Queen. While the King is waiting at the city gate, Wilar comes out and mocks him. Finally, the King and Queen meet with happiness.

Wilar's dance is characterized by the nature of the cat such as swift movements, facial expressions strongly knee flexing, leaning forward most of the time, jumping, and producing some cat sounds. Dancer who portrays Wilar's role must understand the nature of movements and emotions of the cat in order to play this role perfectly.

Researches on dance techniques for these special roles are rare. There should be more studies in order to enrich the dance knowledge.

Department Performing Arts

Field of study Thai Dance

Academic year 2007

Student's signature..... *Ch. Jeamkaew*.....

Advisor's signature..... *S. Vechsuruck*.....

จิราพรหม เอี่ยมแก้ว : กลวิธีการแสดงเป็นนางวิฬาร์ ในละครนอกเรื่องไชยเชษฐ
(WILAR DANCE TECHNIQUES IN LAKON NOK "CHAIYACHET")
อ.ที่ปรึกษา : ผศ. ดร.สวภา เวชสุรกันย์, 394 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการศึกษากลวิธีการแสดงเป็นนางวิฬาร์ ในละครนอกเรื่องไชยเชษฐ เกี่ยวกับความเป็นมาของบทบาทการแสดงของนางวิฬาร์ องค์ประกอบของการรำของนางวิฬาร์ กระบวนท่ารำ และกลวิธีการรำของนางวิฬาร์ โดยศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการและบทความที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ จากการสัมภาษณ์อาจารย์นพรัตน์ หวังในธรรม อาจารย์เฉลิมศักดิ์ เข็นตำราญ ศึกษาจากการแสดงจริงและวีดิทัศน์การแสดง รวมถึงการฝึกปฏิบัติท่ารำ

ผลการศึกษาพบว่า นางวิฬาร์เป็นตัวละครที่เป็นแมวหรือสัตว์เดียรัจฉาน มีความสามารถและความรู้ตึกนักคิดแบบมนุษย์ เป็นที่เลียดคอยรับใช้และช่วยเหลือนางสุวิงชาตลอดทั้งเรื่อง นางวิฬาร์มีบทบาทเด่น 3 ตอน คือตอนอุบายนางทั้งเจ็ด ตอนพบพระโอรส และตอนนางแมวเหย้าซุ่มละครนอกเรื่องไชยเชษฐนิยมนิยมแสดงมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงปัจจุบัน โดยมีเนื้อเรื่องย่อคือ พระไชยเชษฐารู้คิว่านางสุวิงชาคลอดลูกเป็นท่อนไม้จึงจับไล่นางสุวิงชาโดยมีนางวิฬาร์ติดตามไปด้วย เมื่อพระไชยเชษฐ้ออกติดตามนางสุวิงชา ในที่สุดก็ได้พบกับพระนารายณ์ธิเบศร์ผู้เป็นลูกและนางสุวิงชา พระไชยเชษฐ์และนางสุวิงชาจึงคืนคิกัน

ลักษณะท่ารำของนางวิฬาร์เลียนแบบธรรมชาติของแมว เน้นการรำตีบทสอดแทรกอารมณ์ด้วยท่าทางการแสดงท่ารำมักรำแบบรื้อนร่น สะบัดสะบั้ง ลอยหน้า ห่มเข้าแรง โนม้ลำตัวไปข้างหน้ามาก กระโดดลอยตัว การรำบางท่าสอดแทรกกิริยาการกระแอมกระไอ และส่งเสียงร้องอย่างแมว หลักอันเป็นกลวิธีการรำคิ นางแมวต้องแสดงออกทางสีหน้า คิออกมาด้วยดวงตาแต่การแสดงออกทางแวตานั้นคิต้องมีคิสอดคล้องกับหน้าตาที่แสดงด้วย กลวิธีการแสดงที่ผู้แสดงที่เป็นมนุษย์ต้องแสดงความเป็นแมว คิคือการจินตนาการคิว่าตนเองเป็นแมวจริง ๆ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการเข้าใจในบทละครอย่างท่องแท้และการเรียนรู้พฤติกรรมของแมวตามธรรมชาติจะเป็นส่วนเสริมบุคลิกของนางวิฬาร์ให้ชัดเจนมากกระทั่งผู้ชมเข้าใจว่าเป็นแมวจริง ๆ

การวิจัยกลวิธีการรำของตัวละครที่มีบุคลิกพิเศษมีน้อยมาก ควรมีการวิจัยในลักษณะนี้เพิ่มขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์แก่วงการนาฏศิลป์ต่อไป

ภาควิชา นาฏศิลป์

สาขาวิชา นาฏศิลป์ไทย

ปีการศึกษา 2550

ลายมือชื่อนิสิต..... จิราพรหม เอี่ยมแก้ว

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... ผศ.ดร.สวภา เวชสุรกันย์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	8
1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	8
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 ประวัติการแสดงบทบาทนางวิพารี่ในละครนอกเรื่อง ไชยเชษฐ.....	10
2.1 บทละครที่ใช้ประกอบการแสดง.....	10
2.1.1 บทละครเรื่อง ไชยเชษฐ์ฉบับอุชชา.....	11
2.1.2 บทละครเรื่อง ไชยเชษฐ์ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2.....	31
2.1.3 บทละครเรื่อง ไชยเชษฐ์ฉบับกรมศิลป์ฯ.....	50
2.1.4 บทละครเรื่อง ไชยเชษฐ์ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2536.....	55
2.1.5 รูปลักษณะ บทบาท ลักษณะนิสัย และบุคลิกของนางวิพารี่ ในละครนอกเรื่อง ไชยเชษฐ์.....	62
2.2 ความเป็นมาของการแสดงบทบาทนางวิพารี่ในละครนอกเรื่อง ไชยเชษฐ์.....	66
2.2.1 ความเป็นมา.....	66
2.2.2 รูปแบบการแสดง.....	67
2.2.3 ผู้สืบทอด.....	68
3 องค์ประกอบของนางวิพารี่.....	73

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า	
3.1	บทที่ใช้ประกอบการแสดงละครนอกเรื่องไชยเชษฐา ปี พ.ศ. 2536 โดยอาจารย์เฉลิมศักดิ์ เข็นสำราญ.....	73
3.2	บทบาทการแสดงของนางวิพาร.....	91
3.3	ผู้แสดง.....	94
3.4	เครื่องแต่งกายและการแต่งหน้า.....	96
3.5	เครื่องดนตรีและเพลง.....	98
3.6	อุปกรณ์ประกอบการแสดงและฉาก.....	116
3.7	โอกาสที่แสดง.....	129
4	กลวิธีการแสดงเป็นนางวิพาร.....	132
4.1	ลักษณะท่าราชของนางวิพารในฉากที่ 4 บทเศร้า เสียใจ.....	132
4.2	ลักษณะท่าราชของนางวิพารในฉากที่ 4 บทซื่อสัตย์ จงรักภักดี.....	136
4.3	ลักษณะท่าราชของนางวิพารในฉากที่ 4 บทตั้งใจและมีความมุ่งมั่น.....	169
4.4	ลักษณะท่าราชของนางวิพารในฉากที่ 6 บทเขี้ยวขัน ประชดประชัน.....	185
4.5	ท่าราชที่มีลักษณะความเป็นแมว.....	262
4.6	การรำนอกบทหรือทางเล่น.....	293
4.7	การใช้พื้นที่บนเวที.....	294
5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	306
	รายการอ้างอิง.....	316
	ภาคผนวก.....	318
	ภาคผนวก ก. ตัวอย่างบทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา.....	319
	- บทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา ฉบับอยุธยา.....	320
	- บทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา ตอนนางสุวิญาถูกขบไล่ ฉบับพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2.....	348
	- บทละครนอกเรื่องไชยเชษฐา ตอนอุบายนางทั้งเจ็ดถึงนางแมวเขี้ยวข่ม ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ. 2536 โดยอาจารย์เฉลิมศักดิ์ เข็นสำราญ.....	365
	ภาคผนวก ข. ประวัติและผลงานของผู้แสดงเป็นนางวิพาร.....	381
	- ประวัติชีวิตและผลงานของนางนพรัตน์ หวังในธรรม.....	382
	- ประวัติชีวิตและผลงานของอาจารย์เฉลิมศักดิ์ เข็นสำราญ.....	389
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	394

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ตารางเปรียบเทียบสำนวนภาษาบทละครนอกเรื่องไชยเชษฐ.....	11
2 ตารางแสดงต้นฉบับบทละครนอกเรื่องไชยเชษฐฉบับอยุธยา.....	11
3 ตารางแสดงบทบาทของนางวิฬาร์.....	61
4 ตารางการถ่ายทอดการรำของนางวิฬาร์.....	70
5 ตารางลำดับการแสดงละครนอกเรื่องไชยเชษฐ์ ตอนอุบายนางทั้งเจ็ดถึงนางแมวเขี้ยว.....	74
6 ตารางแสดงลำดับการแสดงของนางวิฬาร์.....	92
7 ตารางแสดงท่ารำในฉากที่ 4 บทเศร้า เสียใจ.....	133
8 ตารางแสดงการใช้วैयाะส่วนต่างๆของร่างกาย การใช้สีหน้า และอารมณ์ในบทเศร้าเสียใจ.....	135
9 ตารางแสดงท่ารำของนางวิฬาร์ในฉากที่ 4 บทชื้อสัดย์ จงรักภักดี.....	138
10 ตารางแสดงการใช้วैयाะส่วนต่างๆของร่างกาย การใช้สีหน้า และอารมณ์ในบทชื้อสัดย์ จงรักภักดี.....	167
11 ตารางแสดงท่ารำของนางวิฬาร์ในบทตั้งใจและมีความมุ่งมั่น.....	170
12 ตารางแสดงการใช้วैयाะส่วนต่างๆของร่างกาย การใช้สีหน้า และอารมณ์ในบทตั้งใจและมีความมุ่งมั่น.....	183
13 ตารางแสดงท่ารำของนางวิฬาร์ในบทเหยียหยัน ประชดประชัน.....	189
14 ตารางแสดงการใช้วैयाะส่วนต่างๆของร่างกาย การใช้สีหน้า และอารมณ์ในบทบทเหยียหยัน ประชดประชัน.....	258
15 ตารางแสดงท่ารำที่มีลักษณะความเป็นแมวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 1).....	263
16 ตารางแสดงท่ารำที่มีลักษณะความเป็นแมวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 2).....	267
17 ตารางแสดงท่ารำที่มีลักษณะความเป็นแมวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 3).....	270
18 ตารางแสดงท่ารำที่มีลักษณะความเป็นแมวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 4).....	279
19 ตารางแสดงท่ารำที่มีลักษณะความเป็นแมวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 5).....	283
20 ตารางแสดงท่ารำที่มีลักษณะความเป็นแมวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 6).....	287

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 นางสาวนพรัตน์ ไชยวสุ แสดงเป็นนางวิพาร เมื่อ ปี พ.ศ. 2504.....	52
2 อาจารย์เฉลิมศักดิ์ เข็นสำราญ แสดงเป็นนางวิพาร เมื่อ ปี พ.ศ. 2536.....	56
3 การแต่งกายและการแต่งหน้าของนางวิพาร.....	97
4 วงปีพาทย์เครื่องหก.....	99
5 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 1 คำหนักมเหสีทั้งเจ็ด เตียบง.....	117
6 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 1 คำหนักมเหสีทั้งเจ็ด หมอนขวาน.....	117
7 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 1 คำหนักมเหสีทั้งเจ็ด พระขรรค์.....	118
8 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 2 คำหนักนางสุวิงษา เตียบง.....	118
9 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 2 คำหนักนางสุวิงษา พาน.....	119
10 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 2 คำหนักนางสุวิงษา ท่อนไม้.....	119
11 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 2 คำหนักนางสุวิงษา ผ้าหรือตุ๊กตา(แทนตัวเด็ก).....	120
12 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 3 ป่า คันทไพรหรือคันทไม้.....	121
13 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 3 ป่า ตระกร้า(แทนหีบ)	121
14 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 3 ป่า ผ้า(แทนตัวเด็ก)	122
15 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 4 คำหนักพระไชยเชษฐ เตียบง.....	122
16 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 4 คำหนักพระไชยเชษฐ หมอนขวาน.....	123
17 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 4 คำหนักพระไชยเชษฐ พระขรรค์.....	123
18 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 5 ป่า คันศรและลูกศร.....	124
19 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 5 ป่า พวงมาลัย.....	125
20 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 5 ป่า อาหารหรือขนม.....	125
21 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 5 ป่า คันทไม้.....	126
22 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 6 ประตุมืองสิงหล ขี่ไถ่หรือเทียน.....	127
23 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 7 ท้องพระโรงเมืองสิงหล เตียบง.....	128
24 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 7 ท้องพระโรงเมืองสิงหล หมอนขวาน.....	128
25 อุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉากที่ 7 ท้องพระโรงเมืองสิงหล เครื่องราชูปโภคทองคำ ศิลปะอยุธยา พ.ศ.1967.....	129